Programma Waterveiligheid

Strategisch doel

We beschermen Fryslân en een deel van het Groninger Westerkwartier tegen hoogwater vanuit zee en IJsselmeer. We houden rekening met het risico op overstromingen en klimaatverandering. Dit als uitvloeisel van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's en onze, daarmee samenhangende, wettelijke zorgplicht. We beheren en onderhouden hiervoor circa 200 kilometer aan zeedijken op het vasteland langs IJsselmeer en Waddenzee, en - eilanden.

Daarnaast beschermen we steden, dorpen, polders en gebieden tegen wateroverlast vanuit de boezem. De circa 3100 kilometer aan regionale keringen moeten bestand zijn tegen tijdelijk hogere waterstanden en droogte. Verder zijn er circa 800 kilometer aan lokale keringen die polders en gebieden beschermen tegen wateroverlast vanuit de boezem, tussenboezems en deelsystemen.

Vanuit de wettelijke zorgplicht rapporteren we in de volle breedte over de primaire keringen voor alle facetten van de waterveiligheid.

Portefeuillehouder(s):	Frank Jorna
Betrokken verbonden partijen:	N.v.t.

Ambitie

Jaarlijks voeren we ons beheer en onderhoud zorgvuldig uit. In een doorlopende cyclus toetsen we of onze waterkeringen nog sterk en hoog genoeg zijn. Daar waar onze primaire waterkeringen niet voldoen aan de veiligheidseisen, programmeren we versterkingen zodat ze voor 2050 aan de landelijke norm voldoen. Voor een uitgebreide beschrijving verwijzen we hiervoor naar de begroting 2026.

Prestatie indicatoren

Door middel van meetbare grootheden geven we aan hoe goed, of hoe ver we zijn met het behalen van de doelstellingen. Ze geven de voortgang, kwaliteit en effectiviteit van beleid, projecten of programma's aan. De volgende kritieke prestatie indicatoren (KPI's) zijn voor 2026 opgenomen:

Nr.	KPI	Doelstelling	Meetwaarde	Realisatie 1e kwartaal 2026
1.	Totaalscore zorgplicht	We beheersen alle aspecten van de wettelijke zorgplicht voldoende; zie hiervoor de Rapportage Zorgplicht die we jaarlijks voorleggen aan de Inspectie Leefomgeving en Transport. De gekozen normering KPI voor 2026 is indicatief (waarden variëren tussen de 1 en 3).	- Tussen de 1,5 - 2,0 - Geen waarden groter dan 2,5	Zie toelichting
2.	% dijken op sterkte	De zeedijken zijn tijdig op voldoende sterkte; geredeneerd vanuit de landelijke normering.	- 100% dijken in 2050 op sterkte	Conform planning

3.	% regionale waterkering versterkt	De regionale waterkeringen voldoen aan de regionale normering waterveiligheid.	- 60 kilometer versterkte kilometers in 2026 en 2027 van de nog resterende opgave - opgave uit beoordeling regionale waterkeringen 2025 wordt in 2026 gepland (uitvoering vanaf 2028)	Op schema
4.	% risicogericht onderhoud door inspecties regionale en lokale keringen op orde	Jaarlijks wordt er een inspectie van regionale waterkeringen en 2-jaarlijks een inspectie van lokale waterkeringen uitgevoerd. Er wordt risicogericht geprioriteerd op welke keringen voor 1 oktober (groot-) onderhoud wordt gepleegd. Specifieke prestaties: - Al het planmatig onderhoud is uitgevoerd: - Er is een gesloten doorwortelde grasmat met weinig distels/brandnetels en minimale graafschade. - Bij de verharde glooiingen zijn de voegen goed gevuld ontbrekende elementen zijn aangevuld en opschot is verwijderd. - Afrasteringen zijn schapenkerend, poorten en klaphekjes functioneren en borden en zijn leesbaar en schoon.	100% risicovolle regionale en lokale keringen door jaarlijkse inspecties en onderhoud hersteld. Onderhoud 0 (nee) of 1 (ja)	Op schema

<u>Toelichting op prestatie-indicatoren</u>

Grotendeels voldoen we aan de gestelde KPI. De gemiddelde waarde van de zorgplicht vanuit het dashboard Zorgplicht bevindt zich tussen de 1,5 en 2,0. Echter zijn er wel 2 zorgplicht-activiteiten die zich boven de 2,5 bevinden. Dit betreft informatiemanagement en beheer dagelijkse gegevens. Zoals genoemd in de rapportage waterveiligheid - zorgplicht primaire keringen lopen hier al verschillende trajecten voor binnen de roadmap IM. Om de scores van de andere zorgplicht activiteiten worden er in het tweede kwartaal weer overleggen gepland met de verantwoordelijken om het dashboard te updaten. Daarnaast worden de verbeteracties doorlopen welke tevens in de rapportage beschreven zijn.

In 2050 zijn de primaire waterkeringen op orde. In 2026 en 2027 bereiden we de vergunningprocedures een aanbestedingen voor de dijkversterkingen tussen Koehool-Lauwermeer voor. In 2033/2034 zijn deze keringen op orde. Een deel van de keringen hoeven niet (meer) versterkt te worden en de trajecten rondom Zurich-Koehool (incl. Harlingen), Schiermonnikoog en de IJsselmeerkeringen zitten in de programmering van het versterkingsprogramma dan wel in de beoordeling.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Jaarlijks uitvoeren van het beheer en onderhoud in het kader van wettelijke zorgplicht

We zorgen goed voor onze dijken en keringen.

Het onderhoud van de keringen is in 2026 gestart volgens planning en er is geen aanleiding voor (grote) afwijkingen van het geprogrammeerde onderhoud. De vernieuwde aanbesteding van de distel bestrijding op de Waddenzeedijken is van kracht en de schapen kunnen weer de dijk op. De inspecties starten eind maart en lopen tot en met begin mei. Hieruit volgt meer informatie over de staat van de kering na het stormseizoen 2025-2026. Eventuele schades worden hersteld voor de start van het stormseizoen 2026-2027.

Het sluitstuk van deze jaarlijkse cyclus van de inspectie en onderhoud leidt in oktober tot het memo 'Klaar voor stormseizoen'. De memo informeert het bestuur of de primaire keringen veilig zijn voor het stormseizoen en of de organisatie goed toegerust is om hoog water het hoofd te bieden. Deze memo geeft een overzicht van: het uitgevoerde onderhoud, het testen van sluitingsprotocollen, de actualisatie van hoogwaterplannen en de calamiteitenoefeningen. Om dit zo efficiënt mogelijk te doen passen we assetmanagement toe. Dit betekent dat we voor alle keuzes kosten, prestaties en risico's zo goed mogelijk tegen elkaar afwegen.

Het onderhoud aan de dijk is onderverdeeld in de volgende categorieën: instandhouding grasmat, afvoeren vloedmerk, onderhoud verharde glooiingen, onderhoud dijkmeubilair, onderhoud van de dijkvaarten en wegen/opritten. Voorbeelden van uit te voeren onderhoud zijn: steenslag aanvullen in de steenzettingen, veeroosters schoonmaken, drainages doorspuiten, distels steken, het gras maaien, scheuren in het asfalt vullen, ongewenste begroeiing verwijderen, hekwerken vervangen, dijksloten baggeren, vloedmerk verwijderen, etc.

We werken volgens de wettelijke zorgplicht

Veel van het werk in de jaarlijkse cyclus vindt achter de schermen plaats. Als waterschap hebben we de wettelijke verplichting om goed te zorgen voor onze dijken, zodat deze voldoen aan de veiligheidseisen. De Inspectie Leefomgeving en Transport toetst ons hierop. Voor de zorgplicht gebruiken we een uitgebreid dashboard waarmee we kunnen aantonen dat we als organisatie alle facetten van de zorg goed hebben georganiseerd en belegd; en dat we dit consequent en vakkundig doen. Het gaat dan onder meer om inspecties en het uitvoeren van het jaarlijks onderhoud. We rapporteren hier jaarlijks over aan het bestuur via de rapportage waterveiligheid - zorgplicht primaire keringen. De rapportage waterveiligheid - zorgplicht primaire keringen is vastgesteld en ligt inmiddels ter kennisgeving bij de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT).

We beoordelen de kwaliteit van de dijken

We willen op de hoogte zijn van de conditie waarin onze dijken en keringen verkeren. De Omgevingswet vereist van ons dat we continu inzicht hebben in de overstromingsrisico's van de primaire waterkeringen. Als beheerder beoordelen we daarom of onze dijken voldoen aan de wettelijke veiligheidsnormen. Elke 12 jaar voeren we opnieuw een beoordeling uit. Dit doen we op basis van de rekenmodellen die landelijk door het Rijk worden gemaakt. In 2023 is de tweede beoordelingscyclus gestart, die loopt tot 2035. De verschillende dijktrajecten zijn verdeeld over de looptijd van deze beoordeling (2023-2035). In 2026 is door het bestuur de beoordeling van het dijktraject tussen Stavoren en de Afsluitdijk vastgesteld. Er is een aanpassing gedaan in de planning. We beoordelen dit jaar nu eerst de dijk en duinen van Schiermonnikoog wegens de voorgestelde normwijziging. Daarna volgt de beoordeling van Stavoren tot Lemmer. We gaan in gesprek met ILT over de deadline van voorlopige oordelen van 1 januari 2029, die in het geding komt door de voorgestelde normwijziging van de eilanden.

We krijgen de zandige keringen op de eilanden overgedragen

Bestuurlijk is er voor gekozen de overdracht voorlopig op hold te zetten. Voor Wetterskip gaat het om de kering (dijk en duin) op Vlieland, de duinwaterkering Terschelling en de duinwaterkering Ameland. Deze keuze is gemaakt omdat er onzekerheden zijn omtrent de recente normwijziging op de eilanden. Als er meer duidelijkheid is over de normen op de eilanden heeft het Wetterskip de intentie om de overdracht verder af te ronden. Ambtelijk blijven we in contact met RWS en houden we het dossier warm om bij bestuurlijk groen licht de overdracht weer op te pakken.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Zorgen voor de versterking van primaire keringen

We maken ons sterk voor een solide landelijke programmering van onze primaire keringen (portfolio)

In 2050 moeten alle primaire keringen in heel Nederland voldoen aan de nieuwe veiligheidsnormen. Om dit te bereiken werken alle waterschappen en Rijkswaterstaat samen in het landelijke 'Hoogwaterbeschermingsprogramma' (HWBP). In heel Nederland hebben we circa 3.500 kilometer aan dijken en circa 500 sluizen en gemalen. In ons beheergebied hebben we ongeveer 180 kilometer aan primaire keringen. Periodiek wordt beoordeeld of de dijken nog aan de veiligheidsnorm voldoet. Een deel is veilig genoeg en hoeft niet versterkt te worden, omdat deze nog voldoende veiligheid bieden, maar er is ook een deel dat wel versterkt moet worden. Onze versterkingsopgave voor de komende jaren is vastgesteld in de programmering 2027-2038 en bedraagt circa 45 kilometer. Dit verloopt volgens planning.

We versterken van onze zeedijken langs het Wad

In lijn met onze eigen ambities en die van het HWBP organiseren wij onze dijkversterkingen langs het Wad gedegen en gedragen (integraal en omgevingsgericht). Dat doen we in nauwe samenwerking met onze gebiedspartners. Ook werken we aan innovaties die ons helpen zaken slimmer en doelmatiger uit te voeren. We communiceren zo goed mogelijk bij de uitwerking en vormgeving van de plannen en de uitvoering en zoeken samen met het algemeen bestuur naar een passende werkwijze. Daarbij maken we ons hierbij sterk voor:

- Een solide samenwerking met het HWBP; waarbij we ons complete portfolio stevig verankerd willen zien in de landelijke programmering
- Een beheerste en zakelijke aanpak om zo risico's te verkleinen
- Het versterken van de samenwerking met onze partners en het samen optrekken om meerdere maatschappelijke opgaven en koppelkansen te realiseren
- Het aanboren van aanvullende, externe financieringsbronnen
- Relevante innovaties, creatieve en ook duurzame en circulaire oplossingen

Eind 2026 leggen we de volgende besluiten aan u voor:

- In het 3e kwartaal 2026 zal er meer duidelijkheid komen over het vervolg op project Schiermonnikoog. Afhankelijk daarvan worden er besluiten voorgelegd.
- In het 4e kwartaal 2026 zal de kredietaanvraag voor de verkenning Harlingen komen en de kredietaanvraag voor de realisatie Ternaard-Paesens Moddergat.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Bescherming van gebieden tegen wateroverlast vanuit de boezem

We voeren het huidige herstelprogramma Oevers en Kaden tot en met 2027 uit. We hebben met de provincies Groningen en Fryslân afgesproken om tot en met 2027 in totaal 1.300 kilometer aan regionale keringen te verbeteren. Binnen het huidige herstelprogramma moet in 2026 en 2027 nog 60 km worden gerealiseerd. Bij de uitvoering van deze projecten bieden we waar mogelijk ruimte voor andere maatschappelijke voorzieningen zoals natuur en recreatie.

In 2026 werken we de resultaten van de beoordeling uit tot een nieuw herstelprogramma. Bij de opstelling van dit herstelprogramma houden we uiteraard rekening met urgentie en risico. Ook betrekken we de uitkomsten van het boezemplan en andere ontwikkelingen hierbij. Dit doen we in overleg met het bestuur. In het huidig herstelprogramma is de focus gelegd op regionale keringen vanwege de urgentie van de hoogwaterproblematiek uit 2012. Tegelijkertijd zijn lokale keringen ook onderhevig aan zakkingen en een gedeelte voldoet daarom niet aan de door Wetterskip Fryslân gestelde eisen. Daarom gaan we in 2026 analyseren welke lokale keringen niet aan de vereiste hoogtes voldoen. Op basis daarvan gaan we een plan van aanpak uitwerken om tot herstel te komen. Ook dit doen we in overleg met het bestuur. De eerste acties zijn uitgezet om het plan van aanpak gereed te maken.

Maatregelen

I10110 Keersluizen boezem gebied Lege Walden OW.23904

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Regelen van ruimte voor de waterveiligheid voor de lange termijn

We streven naar voldoende ruimte voor de dijk

We zijn het plan van aanpak voor het actualiseren van de ruimtelijke reserveringszones aan het opstellen. Om dit goed te doen overleggen we met de provincie en de gemeenten. Als uit onze doorrekening blijkt dat er ruimere reserveringszone nodig is, zorgen zij voor de ruimtelijke doorwerking. De regels hiervoor zijn vastgelegd in de omgevingsverordening van de provincie Fryslân.

Versterken van de samenwerking in het gebied

We zorgen ervoor dat waterveiligheid standaard wordt meegenomen in gebiedsontwikkelingen, zodat het belang van water altijd centraal staat. Dit doen we samen met provincie, gemeenten en maatschappelijke organisaties en brengen onze kennis en data actief in bij gebiedsprocessen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Gebruik maken van ecosystemen en het beheersen van de flora en fauna

Gebruik maken van ecosysteemdiensten

Grassen en kruiden houden keringen stevig en oevers en kwelders bieden bescherming tegen golfslag en gravende dieren. Dichtbegroeide keringen, flauwe hellingen en oevers zijn minder aantrekkelijk om in te graven voor dieren zoals kreeften, muizen en bevers waardoor overlast wordt voorkomen. Aandacht voor biodiversiteit is onderdeel van, en gekoppeld aan, ons reguliere werk en draagt bij aan veilige dijken.

Invasieve exoten zoals rivierkreeften, reuzeberenklauw, duizendknoop en (beschermde) dieren zoals bevers en dassen kunnen een bedreiging vormen voor de veiligheid van keringen. We willen toe naar een beheersbaar niveau waarin we geen overlast en minimale schade ondervinden. Daar waar het lukt gaan we verder dan alleen beheersen, zoals bij bestrijding van muskus- en beverratten. Niet voor alle soorten invasieve exoten is totale verwijdering realistisch. Hiervoor hebben we commitment en samenwerking nodig van andere grondeigenaren. We houden de verspreiding van exoten maar ook de bevers in de gaten en nemen we daar maatregelen voor waar nodig.

Inzetten op innovatie en duurzame maatregelen

We gebruiken de nieuwste technieken en inzichten om ons werk slimmer, diervriendelijker en duurzamer te maken. Zo bereiden we ons voor op toekomstige uitdagingen en houden we de kosten beheersbaar. We experimenteren bijvoorbeeld met het maaien met sensoren om beschermde dieren en vogels te sparen, we werken samen met kennisinstellingen en marktpartijen aan innovatieve oplossingen zoals de inzet van drones. Ook verkennen we nieuwe methoden voor het bestrijden van invasieve exoten en leren we van pilots zoals bij het wegvangen van de invasieve rivierkreeften, zodat we ons werk steeds beter kunnen uitvoeren.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en de lasten voor programma Waterveiligheid getoond.

bedragen x € 1.000

Programma Waterveiligheid	Oorspronkelijke begroting 2026	Technische wijzigingen 2026	Actuele begroting 2026	Voorstel budgetwijziging	Nieuwe actuele begroting 2026
Baten					
Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	-0	-0	-0		-0
Aanleg en onderhoud waterkeringen	538	-0	538		538
Beheersinstrumenten waterkeringen	1.179	-0	1.179		1.179
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	-0	-0	-0		-0
Eigen plannen	-0	-0	-0		-0
Kostenplaatsen	-0	-0	-0		-0
Totaal Baten	**1.717**	**-0**	**1.717**	**-0**	**1.717**
Lasten					
Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	-975	-0	-975		-975
Aanleg en onderhoud waterkeringen	-31.076	75	-31.001	403	-30.597
Beheersinstrumenten waterkeringen	-4.314	30	-4.284		-4.284
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	-13	-0	-13		-13
Eigen plannen	-177	-0	-177		-177
Kostenplaatsen	-0	-0	-0		-0
Totaal Lasten	**-36.555**	**105**	**-36.450**	**403**	**-36.047**
Resultaat	**-34.838**	**105**	-34.733	**403**	**-34.330**

Toelichting op Wat mag het kosten?

Afwijkingen ten opzichte van actuele begroting 2026

De lasten nemen per saldo €?403.000 af. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door lagere lasten voor de uitvoering van de gedragscode van €?585.000 en anderzijds hogere afschrijvingslasten van €?182.000. De werkelijke kostenstijging van de gedragscode blijkt veel beperkter, doordat een praktische interpretatie van de gedragscode in veel meer gevallen kon worden volstaan met bestaande, efficiëntere onderhoudsmethoden zoals klepelen. In de praktijk werkten we al meer in lijn met de gedragscode. Hierdoor vallen de extra kosten voor de implementatie van de gedragscode substantieel lager uit dan eerder berekend.
De hogere afschrijvingslasten ontstaan doordat eerder werd aangenomen dat de uitvoering van investeringen nog deels in 2026 zou doorlopen, echter zijn een aantal investeringen op regionale keringen eind 2025 al afgerond. Dit zorgt voor afschrijvingslasten in 2026 waar deze bij het opstellen van de begroting 2026 een jaar later werden verwacht.

Lopende investeringen

In onderstaande tabel is de eindewerk-inschatting per project weergegeven. De eindewerk-inschatting is de prognose van de totale investeringskosten van een lopend project. De kosten van een project kunnen na verloop van tijd gaan afwijken van het vrijgegeven krediet, inclusief hetgeen is verwerkt aan afromingen en aanvullend krediet.

bedragen x € 1.000

	Toegekend krediet t/m rapportageperiode		Eindewerkinschatting (EWI)		Verschil		
	Bruto (A)	Netto (B)	Bruto (C)	Netto (D)	Bruto (A-C)	Netto (B-D)	
Primaire keringen	52.925	13.870	52.700	13.848	-225	-22	A
Regionale keringen	33.774	33.220	33.467	33.148	-307	-72	B

Projecten met een onder- of overschrijding
De projecten met een afwijking op het krediet van meer dan 5% met een maximum van € 100.000 worden aangegeven. Bij het vaststellen van de voortgangsrapportage wordt het krediet aangepast.

bedragen x € 1.000

	Toegekend krediet t/m rapportageperiode		Eindewerkinschatting (EWI)		Verschil	
	Bruto (A)	Netto (B)	Bruto (C)	Netto (D)	Bruto (A-C)	Netto (B-D)

Toelichting op onder- of overschrijdingen

A. Primaire Keringen
Bij de primaire keringen zijn in deze 1e voortgangsrapportage geen afwijkingen te melden.

B. Regionale keringen
Bij de regionale keringen zijn geen afwijkingen te melden

Verstrekkingen

Omschrijving (toelichting)

Toelichting op verstrekkingen 2026
Verstrekkingen zijn besluiten van het algemeen en dagelijks bestuur, waarbij zij de organisatie mandateert tot het doen van uitgaven en het aangaan van verplichtingen ten aanzien van investeringskredieten. Deze is €?1.487.000 lager dan eerder begroot. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat de?geraamde? kredietaanvragen Dijkverbetering Schiermonnikoog niet in 2026 aangevraagd
gaat worden en het?Deelproject Koehool Zwarte Haan fase 2 komt te vervallen. Dit krediet is niet meer nodig. De hiervoor beschreven meevallers compenseren de te verwachte hoger krediet aanvraag voor de uitvoeringsfase van het HWBP project TPM.

Excel-tabel

Verstrekkingen investeringskredieten 2026

(bedragen x € 1.000)

	Verzamelbesluit	Oorspronkelijke begroting 2026		1e Prognose 2026		Verschil	
		Bruto (A)	Netto (B)	Bruto (C)	Netto (D)	Bruto (C-A)	Netto (D-B)
Dijkverbetering Schiermonnikoog	B	9.000	900	0	0	-9.000	-900
Dijkverbetering Zurich-Koehool, Harlingen	B	3.000	300	4.000	400	1.000	100
HWBP - Activeerbare bijdrage landelijk programma	A	5.200	5.200	5.200	5.200	0	0
KLM deelproject Koehool Zwarte Haan, fase 2 uv	B	12.000	1.200	0	0	-12.000	-1.200
KLM TPM deelproject uv	B	167.000	16.700	185.000	18.500	18.000	1.800
Investeringsruimte afkomstig uit VP II	A	903	903	0	0	-903	-903
Progr. verbeterwerken reg. keringen	A	7.884	7.884	7.500	7.500	-384	-384
Boezem/Zeegemaal (voorbereidingskrediet)	B	1.900	1.900	1.900	1.900	0	0
Totaal		**206.887**	**34.987**	**203.600**	**33.500**	**-3.287**	**-1.487**

A = vrijgegeven via verzamelbesluit bij begroting 2026

B = separaat voorstel richting dagelijks en algemeen bestuur